

STRATEŠKA PODPORA ZAUPNEMU IN VARNEMU PRIJAVLJANJU ODKLONSKIH DEJANJ

Lj., 4.12. - Posvet o etiki in vključujočem delovnem okolju

Transparency International
Slovenia

Co-funded by the Prevention of and Fight against Crime Programme of the European Union

---

Transparency International

- Ustanovljena 1993.
- Globalna mreža proti korupciji.
- Čez 100 nacionalnih podružnic po svetu.
- Vodilna NVO na tem področju.
- Zagovorništvo in spreminjanje politik.
- Preprečevanje korupcije pri temeljih.
- Pristop do izzivov na podlagi dokazov in analiz.
- Prepletanje lokalnega znanja z mednarodnim.

Učinkovita zaščita dostojanstva pri delu:

- ✓ Produktivno delo, ki nudi zadosten zaslužek
- ✓ Socialne pravice in varstvo za družine
- ✓ Varnost in zdravje pri delu
- ✓ Enako obravnavanje spolov
- ✓ Možnosti za osebni razvoj
- ✓ **Varno in zaupno prijavljanje odklonskih dejanj**

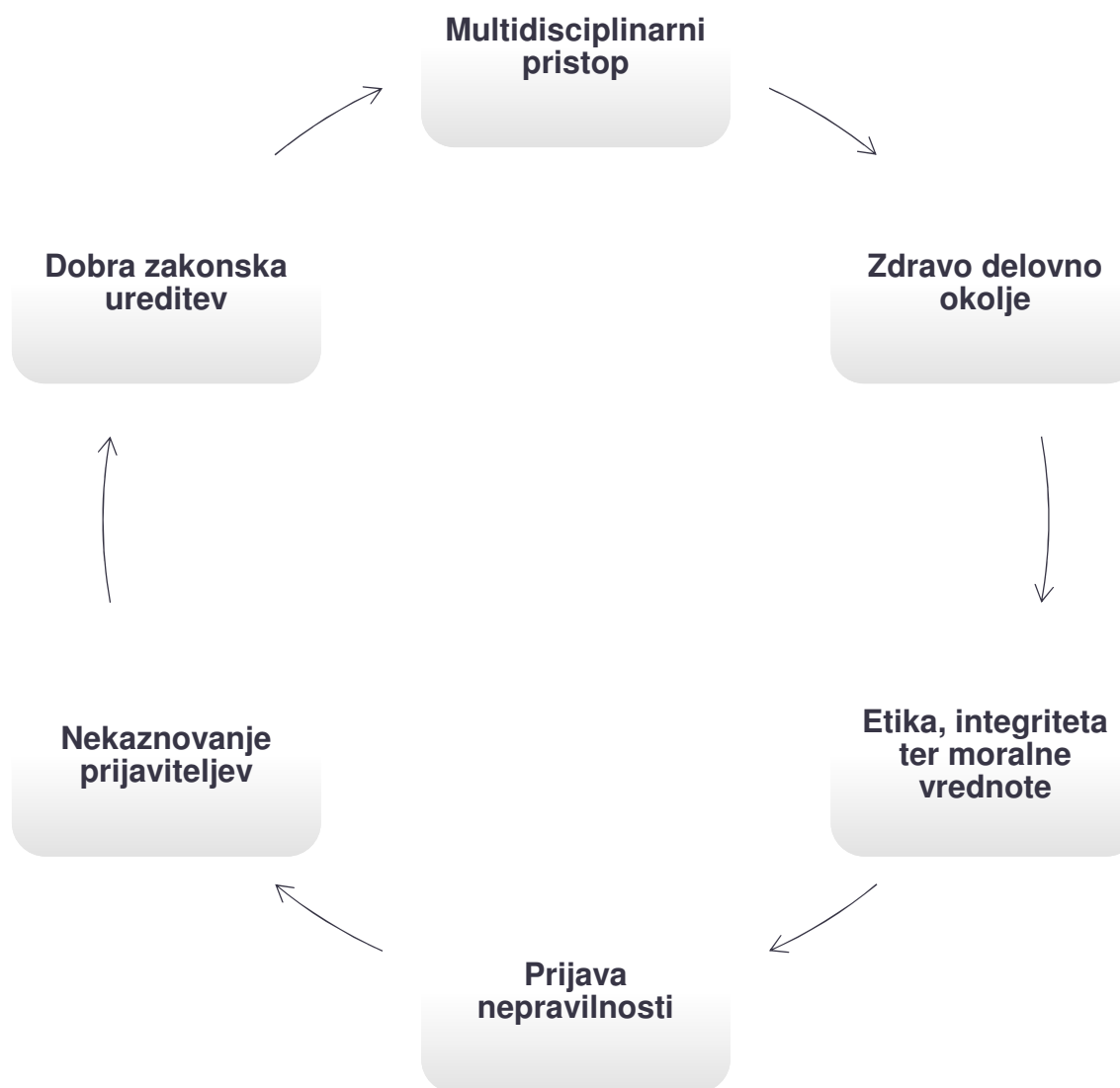
+

ETIČNO DELOVANJE

=

VKLJUČUJOČE DELOVNO OKOLJE

Pristop vključujočega delovnega okolja

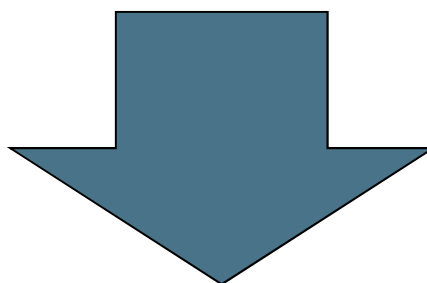

Zlorabe zakonodaje in pomanjkljivosti v izvajanju zakonodaje

Druga ravnanja z znaki odklonskih, protipravnih ali neetičnih dejanj

Kršitve so najučinkoviteje zaznane in odpravljene, kadar jih ljudje **prijavijo**:

- Pristojnim državnim organom
- Odgovornim osebam v podjetju
- Specializiranim organizacijam

Prijavitelji...

... so osebe, ki prijavijo ali razkrijejo zaznane nepravilnosti, kazniva ter druga neetična dejanja.

- *Korupcija*
- *Kazniva dejanja*
- *Kršitev zakonskih obveznosti, Posebne nevarnosti za javno zdravje, varnost ali okolje*
  - *Zloraba oblasti*
  - *Nepooblaščno uporabo javnih sredstev ali premoženja*
  - *Slabo upravljanje*
  - *Navzkrižje interesov*
- *Aktivnosti, ki prikrivajo kar koli od naštetega.*

Prijavitelji kot žrtve

- Namesto pohvale, **povračilni ukrepi na delovnem mestu**: izguba zaposlitve, mobbing ali druge negativne posledice.
- **Negativni stereotipi**: prijavitelji obremenjeni s poniževalnimi oznakami, kot so "informatorji" in "izdajalci", kar preprečuje sprejemanje osebnih tveganj prijavitelja.
- Potrebni so tako notranji kot tudi zunanji **mehanizmi zaščite**.
- Institut zaščite prijaviteljev je ključen tudi za **spodbujanje in krepitev odkrivanja**, preprečevanja ter odpravljanja neetičnih ravnanj.

Zakonska ureditev zaščite prijaviteljev

Začetki: Kodeksa etike za javne uslužbence in Zakon o javnih uslužbencih

Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (23. – 25. člen)

Ključni poudarki:

- Vsak lahko anonimno ali pa zaupno prijavi ravnanje, za katerega verjame, da ima znake korupcije.
- Prijava mora biti podana v dobri veri.
- KPK dolžna ščititi identiteto prijavitelja (razen v posebnih primerih – odredba sodišča).
- Povračilni ukrepi zoper prijavitelja so sankcionirani:
  - Delovnopravni vzvodi za zaščito prijavitelja.
  - Dokazno breme na strani delodajalca.
  - Strožji varnostni ukrepi predpisani z zakonom o varstvu prič.

Mednarodna primerjava

ADVANCED A country's existing laws include comprehensive or near-comprehensive provisions and procedures for whistleblowers in the public and/or private sectors	PARTIAL A country's existing laws include partial provisions and procedures for whistleblowers in the public and/or private sectors	NONE OR VERY LIMITED A country's existing laws include no, or very limited, provisions and procedures for whistleblowers in the public and/or private sectors
Luxembourg Romania Slovenia UK	Austria Belgium Cyprus Czech Republic Denmark Estonia France Germany Hungary Ireland Italy Latvia Malta Netherlands Poland Sweden	Bulgaria Finland Greece Lithuania Portugal Slovakia Spain

Zakoni med seboj ne morejo biti primerljivi, njihove ocene temeljijo na objektivnih standardih in sicer v kolikšni meri posamezni zakon nudi celostno zaščito prijavitelju.

Izzivi

- Nekateri prijavitelji **v praksi niso bili zaščiteni**.
- Celostnega izvajanja zakonskih določb o zaščiti prijaviteljev v praksi še ni. Porajajo se **problemi pri zaščiti prijaviteljev v sodnih postopkih in predkazenskih postopkih**.
- **Pozitivna kultura** »whistleblowinga« oz. prijavljanja v Sloveniji še ni povsem razvita.
- Prijavitelji se **bojijo spregovoriti** iz skrbi za svojo prihodnost. Neredko se zaradi njihove prijave nič ne zgodi, ko sistemi nadzora, preiskovanja in sankcioniranja ne delujejo.

Globje posledice

- **Prepletanje korupcije skupaj z drugimi odklonskimi ravnanji** (na delovnem mestu) prispeva k povečanju tveganj, ki jih medicinska stroka zaznava kot porast reakcij na hud stres, bolezni, delovne invalidnosti, itd.
- Šikaniranje in drugo psihično ter fizično trpinčenje na delovnem mestu privedejo do izjemno **hudih zdravstvenih posledic**.
- **Zdravstveni absentizem** - V Sloveniji je vsak dan z dela odsotnih od 38.000-40.000 ljudi - izgubljenih več kot 1.000.000 delovnih dni na leto.
- **Povečevanje prezentizma** – Ljudje se zaradi bojazni za službe bolni odpravijo v službo, kar na dolgi rok pomeni več srčno-žilnih bolezni, kapi, itd.
- Obenem pa, če na odklonska ravnanja ni ustreznega odziva, se ta kopičijo, tako da kmalu **prizadenejo tudi zdravje ljudi**. Neetična ravnanja povzročajo večstranske posledice, zato velja premisliti, kako z vsestranskim pristopom preprečevati vzroke.

Pomoč pri premagovanju izzivov...

Zagovorništvo, informiranje in pravno svetovanje

Spregovori!

GLEJ

POSLUŠAJ

GOVORI

Zagovorništvo, informiranje in pravno svetovanje

- Transparency International Slovenia (TI Slovenia) si prizadeva, da bi ljudje **pogosteje in bolj odločno izkazovali državljanski pogum** in opozarjali na pojave, ki ogrožajo človekovo dostojanstvo in škodujejo družbi v celoti.
- Storitve je namenjena vsem državljanom, da bodo **laže, varno, bolj osveščeno in predvsem podprto s pravnimi nasveti naznanili neetična ravnanja** in s tem pripomogli k večji transparentnosti in višji integriteti v družbi.
- Namen je tudi pridobivanje pomembnih podatkov o **žariščih korupcije in iskanju rešitev za sistemske probleme**.
- Želimo si spodbujati **aktivni pristop vsakega posameznika**, da se korupciji aktivno zoperstavi.
- Podobni centri TI obstajajo že v več kot **60h državah** po svetu.

Zaupnost zagotovljena...

- Državljeni se lahko na TI Slovenia obrnejo zgolj z **vprašanjem ali pa prijavo** oz. naznanitvijo neetičnega ravnanja.
- Velik del prijav sprejme organizacija prek **brezplačne telefonske številke**, po dogovoru pa se pravni svetovalci TI Slovenia dogovorijo tudi za sestanek v varnih prostorih.
- Za zagotavljanje anonimnosti je na spletni strani zagotovljena možnost varnega **prijavljanja prek spletnega obrazca**.

PRIJAVI KORUPCIJO

POKLIČI BREZPLAČNO ŠTEVILKO:

080 3934

piši na

spregovori@transparency.si

ali

IZPOLNI SPLETNI OBRAZEC

Potek dela...

- Pravni svetovalci prijaviteljem **svetujejo o njihovih pravicah** in izberejo ustrezne pravne mehanizme za pomoč. Po potrebi nasveti vključujejo, kako razkriti nepravilnosti in se pri tem zaščititi ali kako ravnati v primeru povračilnih ukrepov.
- Na podlagi zbranih podatkov v dogovoru s prijaviteljem pravni svetovalci pripravijo **z verodostojnimi dokumenti podprt primer** in ga v soglasju s prijaviteljem predamo odgovornim ustanovam v obravnavo.
- Prijavitelj je po želji o odzivih redno **obveščen**, z njegovim soglasjem pa se o primeru obvesti tudi medije in javnost.
- V želji, da se problematika obdela celostno, TI Slovenia pri zagotavljanju te dejavnosti **sodeluje** z drugimi nevladnimi in državnimi organizacijami, strokovnjaki in strokovnimi ustanovami ter preiskovalnimi novinarji.

Cilji

- Uradne poti prijav, omejene z zakonskimi pooblastili, **dopolniti** tudi s pristopom, osredotočenim na ljudi.
- **Sodelovati pri napredku** in implementaciji zakonodaje ter pri vzpostavljanju mehanizmov za transparentno delovanje javnih ustanov.
- Pridobiti informacije o področjih, na katerih se **odklonska ravnanja sistematično dopuščajo** in ponavljajo. Šele na podlagi teh podatkov se lahko dosežejo učinkovite reforme, saj tako pridemo do informacij, ki bi sicer ostale skrite.
- **Vizualno prikazovati**, kje prihaja do korupcijskih tveganj s pomočjo informacijske tehnologije.

Sodelovanje z delodajalci

- Za preprečevanje neetičnih ravnanj niso odgovorni le državni organi, ampak z **etičnim korporativnim upravljanjem** tudi podjetja.
- Pri tem ne gre le za preprečevanje neetičnih oz. odklonskih ravnanj v razmerjih zasebnega in javnega sektorja, ampak **tudi znotraj zasebnega sektorja**.
- Domače in mednarodne pravne okvire dopolnjujejo **etični kodeksi** odgovornih podjetij in združenj.
- **Strateška podpora TI Slovenia pri zagotavljanju varnega in zaupnega prijavljanja odklonskih ravnanj.**

Primer dobre prakse: TI Češka in Češke železnice

- Za izboljšanje rezultatov poslovanja je podjetje Češke železnice sklenilo pogodbo s TI Češka, ki je **zanje opravljala storitve zagotavljanja varnega in zaupnega prijavljanja nepravilnosti zaposlenim v podjetju.**
- TI Češka je zaposlenim nudila **različne kanale za prijavo.** Ti instrumenti so bili namenjeni zaposlenim z notranjimi informacijami, ki bi tako dobili priložnost, da **anonimno razkrijejo kršitve zakona ali notranjih direktiv.**
- Pravni svetovalci so informacije ocenili glede na spremno dokumentacijo in vrsto kršitve. Primerne **prijave so TI Češka posredovali** brez imena prijavitelja oddelku za skladnost poslovanja v Čeških železnicah in **spremljali potek ukrepov** za razrešitev problematike.
- V dveh letih zagotavljanja storitev je sodelovanje pripomoglo k **razkritju več primerov notranjih nepravilnosti.**

Prednosti prenosa storitev na Transparency International

- **Uradni postopki so lahko pomanjkljivi ali nedostopni**, saj ne omogočajo prijav vseh odklonskih in neetičnih ravnanj, ali pa jih lahko **vodijo osebe, domnevno vpletene** v takšna ravnanja.
- Prenos storitev nadzora na **zunanjega in neodvisnega izvajalca**. Splošne izkušnje s tega področja kažejo, da imajo zaposleni **več zaupanja** do izkušenega zunanjega strokovnjaka, kot do pristojnih za javljanje nepravilnosti v okviru podjetja.
- TI ima **možnost varovati prijaviteljevo identiteto**. Naproti vodstvu podjetja prijavitelj ostane neznan skozi cel postopek.

Doprinos projekta Spregovori! v Sloveniji

- Preko primerov ugotavljamo kako dobro so **prijavitelji zaščiteni v praksi** in kaj je še treba storiti, da bo sistem zagotovil potrebno zaščito.
- Skozi usmerjanje posameznikov, ki se soočajo s problemom neetičnih ravnanj, **pripomoremo k varnemu in nesankcioniranemu prijavljanju.**
- Preko objavljenih analiz bo **javnost dobila vpogled**, kako sistem deluje in kje so potrebne izboljšave. Za razvoj in izvajanje ustreznih reform je potrebno največje možno razumevanje, kako posamezna odklonska ravnanja delujejo v praksi.
- V raziskavah in uradnih postopkih pridobljene informacije ne morejo zagotoviti popolne slike. Zaradi tega je treba uradne poti prijav, omejene z zakonskimi pooblastili, **dopolniti tudi s pristopom, osredotočenim na ljudi**, na pridobivanje informacij o področjih, na katerih se odklonska ravnanja sistematično dopuščajo in ponavljajo. Šele na podlagi teh podatkov se lahko dosežejo učinkovite reforme, saj tako **pridemo do informacij, ki bi sicer ostale skrite.**

Kako naprej?

- Čeprav so **anonimne prijave dragocen vir**, si bolj kot prestrašenih sodržavljanov **želimo razmer v družbi, v katerih se ljudem ne bo treba bati**, ko se s prijavo odklonskih dejanj javno izpostavijo za zaščito skupnih vrednot.
- Z dokazi podkrepljene prijave neetičnih ravnanj v učinkovitem sistemu vodijo v sankcioniranje akterjev, kar pripomore ne le k **specialni in generalni preventivni dejavnosti**, temveč tudi k izboljššanemu delovnemu okolju.
- Izvajati je potrebno **celovit in proaktiven pristop**, s sodelovanjem vseh zadevnih javnih in zasebnih institucij. Le ta multidisciplinaren pristop vodi v dolgoročno rešitev problema in varovanja dostojanstva zaposlenih.
- Le **vključujoče delovno okolje**, temelječe na etiki, integriteti in moralnih vrednotah, bo spodbudilo prijavitelje, da zaznane nepravilnosti prijavijo v vedenju, da za to ne bodo trpinčeni.